

Rozsah normatívnych povinností Sociálnej poisťovne v dávkových veciach

(autor: Mgr. Tomáš Čík, advokátsky koncipient)

Úvod

V nasledujúcom príspevku sa pokúsime upriamiť pozornosť našich recipientov na podľa nášho názoru nezákonný postup Sociálnej poisťovne v dávkovom konaní podľa príslušných ustanovení zákona č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov (ďalej len "zákon č. 461/2003 Z.z."). *In concreto* sa pokúsime bližšie priblížiť rozsah normatívnych povinností, ktoré zákonodarca zveril Sociálnej poisťovni na úseku dávkovej schémy zákonného úrazového poistenia.

I.

Z prostredia advokátskej kancelárie sú autorovi článku dobre známe početné kauzy, v ktorých sa klienti domáhajú odškodnenia ujmy na zdraví utrpenej v dôsledku pracovného úrazu. Na účely odškodňovania predmetných udalostí uložil normotvorca zamestnávateľom povinnosť prispievať do systému zákonného úrazového poistenia, ktorý je inštitútom slúžiacim na krytie nárokov (predovšetkým náhrady za bolesť a náhrady za sťaženie spoločenského uplatnenia) z relevantných sociálnych udalostí za predpokladu, že je preukázaná zodpovednosť zamestnávateľa. V daných prípadoch je potrebné uplatniť si nárok na náhradu za bolesť, resp. nárok na náhradu za sťaženie spoločenského uplatnenia na predpísanom tlačive voči príslušnej pobočke Sociálnej poisťovne. *Prima facie* zdanlivo jednoduchá záležitosť, ako sa domôcť legitímneho odškodnenia však môže dostať výrazné trhliny v prípade, ak zamestnávateľ odmietol registrovať danú udalosť ako pracovný úraz. Sociálna poisťovňa sa v takýchto prípadoch dištancuje od vykonania vlastného dokazovania a zistenia skutočného stavu veci a poškodený subjekt len alibisticky vyrozumie o tom, že posúdenie existencie pracovného úrazu nie je v jej vecnej pôsobnosti. Danú konštatáciu pritom domnelom verifikuje tým, že v nastolenom prípade sa jedná o pracovnoprávny spor medzi poškodeným v postavení zamestnanca a jeho zamestnávateľom, na vyriešenie ktorého je kauzálny príslušný Okresný súd v civilnom sporovom konaní podľa § 23 písm. a) - h) zákona č. 160/2015 Z.z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len "CSP"). Zároveň poškodený subjekt vyzve, aby podal tzv. určovaciu žalobu podľa § 137 písm. c) CSP, ergo žalobu o určenie, že zamestnávateľ zodpovedá za pracovný úraz, a to pod sankciou zastavenia dávkového konania v prípade nerešpektovania predmetnej výzvy. Zastávame právny názor, že postup Sociálnej poisťovne spočívajúci v apriórnom zamietnutí uplatnených nárokov *ex cathedra* výlučne s poukazom na stanovisko dotknutého zamestnávateľa (ktorý v konkrétnom spore neuzná úraz za pracovný), pričom túto konštatáciu považuje navyše za jedinú správnu a v celom rozsahu za záväznú bez toho, aby náležite zistil skutočný stav veci, a za tým účelom vykonal dokazovanie v rámci zákonom prezumovaného rozsahu vykazuje znaky nezákonnosti, arbitrárnosti a ústavnej neudržateľnosti.

V kontexte k vyššie uvedenému poukazujeme na závery kardinálneho nálezu Ústavného súdu SR zo dňa **10.9.2014, sp. zn. I. ÚS/87/2014**, publikovaného v zierke náleзов a uznesení Ústavného súdu SR pod č. **21/2014**, v ktorom Ústavný súd SR k rozsahu normatívnych povinností Sociálnej poisťovne v rámci dávkového konania kreoval nasledovný právny záver: „Ak Sociálna poisťovňa

rozhoduje o priznaní úrazovej dávky, čo nepochybne patrí do jej právomoci, **musí sa v rámci predbežnej otázky vysporiadať so skutočnosťou, či došlo k pracovnému úrazu**, keďže pracovný úraz je v takom prípade rozhodnou právnou skutočnosťou a ako jedna z materiálnych podmienok tvorí imanentnú súčasť zákonnej dávkovej schémy pre priznanie úrazovej dávky. **Posudzovanie tejto predbežnej otázky pritom nemôže byť úplne svojvoľné či neodôvodnené, ale musí sa riadiť zákonnými pravidlami (najmä v zmysle § 195 a § 198 zákona o sociálnom poistení), ktorých účelom je presné a úplné zistenie skutočného stavu veci. Sociálna poisťovňa ako orgán aplikujúci právo musí pri svojej činnosti dbať na to, aby jej rozhodnutia a konanie, ktoré im predchádzalo, majú na mysli predovšetkým vykonávanie dokazovania v rámci zákona o sociálnom poistení, boli úplné, presvedčivé a vzbudzovali dôveru v spravodlivosť.** Pokiaľ skutkové závery vyplývajúce z posúdenia predbežnej otázky sú bez akéhokoľvek akceptovateľného racionálneho základu a v príkrom rozpore s predloženými podkladmi či vykonanými dôkazmi, nemožno hovoriť o zákonomnom rozhodnutí orgánu verejnej správy. Správny orgán navyše nemôže konať svojvoľne ani pri formulovaní úsudku v rámci predbežnej otázky a aj takýto postup má byť predmetom prieskumu zákonnosti napadnutého rozhodnutia, v ktorom všeobecný súd musí posúdiť či prijatý záver správneho orgánu o relevantnej predbežnej otázke mal oporu v dokazovaní potrebnom na jej riadne objasnenie alebo či nejde o exces alebo zjavnú svojvôľu, ktorá môže mať za následok vyslovenie nezákonnosti rozhodnutí a postupu správneho orgánu.“

V citovanom náleze Ústavný súd SR explicitne uviedol, že nesúhlasí s argumentáciou razenou Sociálnou poisťovňou ohľadom nedostatku jej vecnej pôsobnosti v otázke posúdenia existencie pracovného úrazu. Prioritne s ohľadom na prezentovaný názor Ústavného súdu SR sme presvedčení, že Sociálna poisťovňa, ako orgán vecne príslušný na konanie o výplatu úrazovej dávky je v analogických veciach **povinný sám posúdiť existenciu relevantnej sociálnej udalosti, ergo preskúmať splnenie materiálnych podmienok** pre priznanie nároku na náhradu za bolesť či sťaženie spoločenského uplatnenia. Povinnosť Sociálnej poisťovne postupovať v dávkových veciach v intenciách vyššie citovaného nálezu Ústavného súdu SR je zároveň plne v súlade s dikciou základných procesných zásad hospodárnosti konania a procesnej ekonomie. *Vice versa* postup Sociálnej poisťovne, ktorým *de facto* núti poškodených (pod hrozbou zastavenia dávkového konania) k podaniu určovacej žaloby voči zamestnávateľovi je popretím vyššie zmieňovaných zásad, keďže má za následok len kreovanie ďalších redundantných sporových konaní.

Zároveň podotýkame, že tak žalovaný, ako ani správny súd nezohľadnili špecifickosť situácie (primárne odôvodňujúcej povinnosť žalovaného vykonať za účelom naplnenia postulátu materiálnej pravdy vlastné dokazovanie) spočívajúcej v značne nerovnovážnom postavení žalobkyne (ako slabšej strany) voči zamestnávateľovi s výraznou personálnou a finančnou presilou, čo v konečnom dôsledku môže vzbudzovať dôvodné pochybnosti o objektívnom šetrení úrazového deja.

Záver

Záverom zdôrazňujeme, že postup prezentovaný Sociálnou poisťovňou v úvode daného príspevku (t.j. nemožnosť prehodnotenia nároku poškodených na náhradu za bolesť, resp. sťaženia spoločenského uplatnenia z dôvodu, že zamestnávateľ neregistroval ich úraz ako pracovný) nemožno v materiálnom právnom štáte akceptovať. Je totiž neprípustné, aby neuznanie úrazu za pracovný zo strany dotknutého zamestnávateľa predstavovalo pre Sociálnu poisťovňu *conditio sine qua non* a jediné mienkotvorné kritérium pre výplatu úrazovej dávky v analogických veciach. Pre ilustráciu poukazujeme okrem už prezentovanej argumentácie i na nasledovnú modelovú situáciu. *Konateľ a jediný spoločník jednoosobovej spoločnosti s ručením obmedzeným zamestnáva na základe pracovnej zmluvy na trvalý pracovný pomer svojho rodinného príslušníka, ktorý si po predchádzajúcom požití alkoholických nápojov privodí pri plnení pracovných úloh počas pracovnej doby závažný úraz.*

Zamestnávateľ túto udalosť zaeviduje ako registrovaný pracovný úraz, nahlási danú skutočnosť žalovanému, pričom svoju zodpovednosť za predmetnú sociálnu udalosť ustáli v rozsahu 100 % (ergo v rozpore s normatívnou úpravou bude kryť svojho príbuzného). Odhliadnuc od vyššie uvedeného je i laickej verejnosti zrejmé, že takýto stav (ktorý môže zodpovedať i uvedenému exemplu) domnelo nanútený Sociálnou poisťovňou nie je v obsahovej zhode s účelom sledovaným racionálnym zákonodarcom na úseku úrazového poistenia.

S ohľadom na uvedené si dovoľujeme apelovať na recipientov daného príspevku, aby sa nenechali odradiť či zastrašiť obštrukčným a nezákonným konaním Sociálnej poisťovne, *a contrario*, aby sa neváhali obrátiť so žiadosťou o kvalifikovanú právnu pomoc na advokáta, ktorý im pomôže získať adekvátnu a včasnú finančnú kompenzáciu ujmy utrpenej v dôsledku pracovného úrazu pri súčasnom rešpektovaní procesných práv poškodených subjektov.